
Landsbygdsutvecklingsåret 2009 – axplock ur Nyhetsbrevet

- Ny internationell organisation bildades för främjande av förnyelsebar energi
- Sveriges landsbygdspolitik fick helt ny strategi
- Kommunförbundet presenterade ny strategi för kommunernas framtid
- och förnyade sin landsbygdspolitiska linje
- YTR godkände det femte landsbygdspolitiska helhetsprogrammet
- och statsrådet den andra landsbygdspolitiska redogörelsen
- Landsbygdsprofessor Hannu Katajamäki visionerade för den nya finländska landsbygden
- Byskolans pedagogiska kvalitet och livskvalitet i lokalsamhället påvisades i doktorsavhandling
- Landsbygdsföretagare utsågs till rikets tionde byfåne
- ”Professorsmatch” hölls om medborgarinflytande och närdemokrati i Seinäjoki
- ESRS-kongressen – en mångvetenskaplig samverkan för landsbygd i förändring – arrangerades i Vasa
- I Ulfsby öppnades den första automatiska bybutiken
- Grupp av forskare kartlade de värsta miljöhoten
- Åsikterna om vindkraften var tudelad men Åland storsatsar – nästan en fjärdedel av örikets el-energi kommer från snurrorna
- Pohjois-Ii i Norra Österbotten utsågs till Årets by 2009
- Elinor Ostrom fick som första kvinna ekonomipriset för sitt arbete om gemensamt ägda resurser
- Österbyborna i Oravais folkomröstade för Nykarleby

NY INTERNATIONELL ORGANISATION BILDADES FÖR FRÄMJANDE AV FÖRNYELSEBAR ENERGI

Det grundande mötet för den nya internationella organisationen *IRENA (International Renewable Energy Agency)* hölls i Bonn 26.1. Intresset för det nya organet, med målsättningen att främja en global satsning på energi från förnyelsebara energikällor som sol, vind, jord och vatten, är stort. Vid mötet i Bonn bekantade sig representanter för mer än 130 regeringar med initiativet och 75 stater undertecknade genast grunddokumentet. De drivande länderna bakom *IRENA* är Tyskland, Danmark och Spanien. Enligt Tysklands miljöminister Sigmar Gabriel skall organisationen bli det internationella språkröret för förnyelsebara energislag. Finland representerades på mötet av näringsminister Mauri Pekkarinen, som menade att ett medlemskap i organisationen stöder både Finlands och EU:s målsättningar för mer förnyelsebar energi och ett bättre klimat. Flera stora länder, som USA, Ryssland, Japan, Kina och Brasilien, deltog som observatörer och valde att inte underteckna det grundande

dokumentet i detta skede. Då det gäller energibehovet, finns det prognoser som förutsäger att världens energibehov kommer att öka med minst 50 procent fram till år 2030. Mer än 1,6 miljarder människor saknar ännu i dag elektricitet, vilket inte kan fyllas med fossila bränslen av miljö- och klimatskäl. *IRENAS* initiativtagare hänvisar till den enorma potentialen som finns på det förnyelsebara energiområdet, där kostnaderna för solenergi har sjunkit med 60 procent på tio år och kostnaden för vindkraft med 80 procent på 25 år. En viktig punkt är att solfångare, solceller och vindkraftverk inte kräver centraliserade kraftledningssystem, vilket gör de lämpliga för landsbygdsområden. Men å andra sidan förbättras ständigt tekniken för transport av elektricitet över långa avstånd. Vidlyftiga planer finns redan, där man skulle leda elektricitet till Europa från jättelika solkraftverk i Sahara. Vad gäller konkurrenskraften, väntas sedan de förnyelsebara energiformerna bli mer konkurrenskraftiga i förhållande till fossila energiformer, då man börjar sätta ett pris på den miljöförstöring som följer i kolkraftens och oljans spår.

SVERIGES LANDSBYGDSPOLITIK FICK HELT NY STRATEGI

Den svenska regeringen vill göra en helomvändning i sin nya landsbygdsstrategi som presenterades 17.3 – från bidragsberoende lands- och glesbygd till sammanhang för framtida satsningar. Näringsminister Maud Olofsson säger: *"Landsbygdsstrategin innebär ett tydligt värderingsskifte i synen på landsbygderna, den är varken ett museum eller en tärande sektor i svensk ekonomi. Vi ser landsbygdernas möjlighet till utveckling, och att bli en motor i jobbskapande och tillväxt.* Dokumentet är ett unikt samlat grepp för att stärka utvecklingskraften och skapa förutsättningar för tillväxt i alla delar av Sverige. Catrin Mattsson, politiskt sakkunnig på näringsdepartementet, menar att poängen är att perspektiven måste vändas. Den nya strategin står för ett nytänkande på många plan, och tar fasta på alla de tillgångar som landsbygden har helt naturligt, snarare än på de brister och tillkortakommanden som tidigare strategier försökt komma till rätta med. Dessutom pekar strategin på vikten av grundläggande service om landsbygden skall ha en framtid. Svenska regeringen kommer att arbeta vidare med landsbygdsperspektivet integrerat i alla politikområden och tillsätter en arbetsgrupp som kommer att ledas av närings- och jordbruksdepartementen. Sålunda skapas en organisation för en modern och tillväxtinriktad politik för svenska landsbygden. Arbetet med strategin har föregåtts av kontakter med och inspel från en rad olika organisationer runt om i Sverige.

KOMMUNFÖRBUNDET PRESENTERADE NY STRATEGI FÖR KOMMUNERNAS FRAMTID

Under de kommande åren 2009-2012 vill Finlands Kommunförbund ta ett nytt grepp om sin uppgift genom att speciellt uppmärksamma kommunernas förmåga att förnya sig. Den här utvecklingen vill förbundet stödja och pekar ut åtta områden som avgörande för att kommunerna i framtiden skall kunna ha en stabil bas, men också klara rycken när konjunkturerna svänger i en globaliserad värld. Vikten av konkurrenskraftiga regioner är ett av de nya områden som prioriteras. Här vill man se regionerna som mångkulturella aktörer, där kulturen och utbildningen även stärker deras livskraft. Enligt Kommunförbundet behöver vårt land ett internationellt betydelsefullt metropolområde (Helsingforsregionen), specialiserade stadscentrum, koncentrerade stadskärnor, samt landsortscentrum och landsortsregioner som stöder sig på speciella styrkefaktorer. För att matcha dessa olika regioners behov ställer man upp ett antal mål: Man vill få till nätverk för att öka samarbetet mellan offentliga förvaltningar, näringslivet och undervisnings- och forskningsinstitut, skapa konkurrenskraftiga och innovativa verksamhetsmiljöer, stärka regionernas utvecklingsresurser, samt att man stöder en omorganisering av regionförvaltningen liksom ett

klarläggande och stärkande av landskapsförbundens ställning. De åtta prioriterade områdena i Kommunförbundets strategi 2009-2012 är följande:

1. Kommunledning och kommuninvånarnas möjligheter att påverka
2. Den kommunala servicen och servicestrukturen, inkl. strukturreformen
3. En sund kommunekonomi
4. Konkurrenskraftiga regioner
5. Personaltillgång och personalkompetens
6. Klimatförändringen
7. Kommunerna och marknaden
8. Kommunförbundets förnyelse

OCH FÖRNYADE SIN LANDSBYGDSPOLITISKA LINJE

Målsättningen för Finlands Kommunförbunds nya landsbygdsstrategi *Kuntaliiton maaseutustrategia* är att det lönar sig att beakta styrkorna i olika områden, så att de tjänar hela samhället och dess konkurrenskraft. Kommunernas roll måste också identifieras och erkännas i den finländska landsbygdspolitiken. Strategin, som godkänts av förbundets styrelse 5.2, ger förslag till utveckling av statens landsbygdspolitik och effektivisering av kommunernas egna åtgärder. Målet i landsbygdsstrategin är att det ska finnas möjligheter till en god livskvalitet, bra boende och entreprenörskap på landsbygden, vilket förutsätter att särförhållandena i olika typer av landsbygdsområden beaktas i beslutsfattandet, såväl nationellt som i landskapen och i kommunerna. Även Europeiska unionen bör vara medveten om den finländska landsbygdens särdrag. Det är inte bara befolkningen på landsbygden som kan utnyttja landsbygdens immateriella och materiella resurser, utan landsbygden kan vara en resurs för hela samhället, både som en del av en kommun eller en stad och som en del av hela Finland. Levande byar och verksamhet i bostadsområden, bör enligt Kommunförbundet ses som en resurs för hela kommunens framgång. Verksamhetsprinciper och satsningar avgörs i kommunens strategi, preciserade genom ett landsbygdsprogram som utarbetats i samarbete med lokala aktörer. Kommunerna ser till att de har tillgång till tillräcklig sakkunskap i landsbygdsfrågor. Då kommuner går samman ökar antalet kommuninvånare, men landsbygdsområdena bevarar sin karaktär och uppgiften att bevara landsbygdens livskraft, blir ofta en allt större utmaning. I framtiden innebär växelverkan mellan stad och landsbygd också allt mer växelverkan inom enskilda kommuner. Det är till stor del kommunerna som ansvarar för att landsbygden är bebodd och levande. Landsbygdspolitiken bör därför betraktas i synnerhet med tanke på kommunerna och deras ekonomiska bärkraft. Sedan är det mycket viktigt att beakta landsbygden vid sådana kommunsammanslagningar där en eller flera landsbygdskommuner går samman med en urban kommun. Utgångspunkten bör då vara att de olika delarna i en samgående kommun medför viktiga resurser för hela den nya kommunens framgång och strategi. Den samgående kommunen bör se till att de olika kommundelarnas röster blir hörda.

YTR GODKÄNDE DET FEMTE LANDSBYGDSPOLITISKA HELHETSPROGRAMMET

Landsbygdspolitikens samarbetsgrupp (YTR) godkände 27.1 det femte landsbygdspolitiska helhetsprogrammet *Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi*, som är YTR:s åtgärdsprogram för åren 2009-2013. Programmet innehåller över 140 konkreta åtgärder för att utveckla landsbygden. Med helhetsprogrammet påverkar man å ena sidan, att det skall vara gott att leva och arbeta på landsbygden. Å andra sidan strävar programmet efter att de befintliga resurserna och möjligheterna på landsbygden stöder allt bättre hela landets välfärd och konkurrensförmåga. Programmets beredning var en lång och öppen process, som började redan hösten 2007. Beredningen bestod av arbetsgruppsarbete, sammanträden, regionala möten, samt omfattande kommentar- och utlåtanderundor. Programmet ger en bredskalig expertgrupps syn på vad

som borde göras för att förbättra landsbygdens livskraft till år 2013. Det är en utmaning för olika förvaltningsområden och för så väl den privata, offentliga som tredje sektorns aktörer, vilka berörs av programmets förverkligande. En förutsättning för genomförandet är att få en omfattande grupp bunden till de nu fastställda målen för landsbygdens utveckling och för YTR:s verksamhet. Det godkända helhetsprogrammet får politiskt stöd i landsbygdspolitiska redogörelsen, som regeringen gav riksdagen senare under året. Helhetsprogrammet med sina strategiska linjedragningar ligger som grund för redogörelsens beredning.

OCH STATSRADET DEN ANDRA LANDSBYGDSPOLITISKA REDOGÖRELSEN

Under sitt plenum 20.5 godkände statsrådet den landsbygdspolitiska redogörelsen, som är regeringens landsbygdspolitiska linjedragning ända fram till år 2020. I riksdagen fördes resmässig debatten om redogörelsen 27.5. De tre centrala målen i redogörelsen handlar om att förbättra livskvaliteten på landsbygden, samt utvecklandet av landsbygdsnärings- och det landsbygdspolitiska systemet. Enligt regeringen skall man särskilt stärka de lokala utvecklingsinstrumenten och förutsättningarna för medborgaraktivitet, vilka är en viktig del av utvecklingen av det landsbygdspolitiska systemet. Ministerierna rekommenderas bedöma landsbygdkonsekvenserna, ifall besluten eller politiken medför regionala effekter. Riksdagens ställningstagande till redogörelsen kom på hösten. Utgående från det utarbetar regeringen ett landsbygdspolitiskt åtgärdsprogram, som innehåller konkreta insatser för att genomföra redogörelsen. Åtgärdsprogrammet uppdateras av den regering som inleder sitt arbete år 2011. Den här landsbygdspolitiska redogörelsen är den andra. Den första redogörelsen överlämnades till riksdagen år 1993. Förslaget till redogörelsen har utarbetats av landsbygdspolitikens samarbetsgrupp (YTR) i samarbete med ministeriet, TE-centralerna, landskapsförbunden, kommuner och organisationer.

LANDSBYGDSPROFESSOR HANNU KATAJAMÄKI VISIONERADE FÖR DEN NYA FINLÄNSKA LANDSBYGDEN

På den nya finländska landsbygden finns stora och specialiserade jordbruksenheter. Men den mänskliga arbetsfaktorns andel utgör endast en del av vad den är idag, och eftersom "den stora" primärproduktionens sysselsättande effekt är liten, har välriktade utvecklingsprojekt lett till att många specialiserade, små produktionsenheter bildats inom jordbruket. De har hittat sina små nischer och har en stark position tack vare god kunskap om kundernas behov, god produktutveckling och flexibel produktion. Det stora antalet småföretag bildar genom samarbete lokala och regionala värdekedjor – mikrokluster. Företagen är lokala, medan marknaden är såväl lokal, nationell som internationell. Mikrokluster har bildats till exempel inom den småskaliga industrin, vården och turismen, där en viktig del utgörs av de värdekedjor som bildats inom bioenergi. Allt fler människor bor en del av året på landsbygden och en del i staden. Tomma hus på landsbygden har restaurerats och tagits i bruk, samt att det har bildats nya semesterandelskedjor som bygger på flexibelt boende. Det här har gett upphov till att efterfrågan på renoveringsarbeten, gårdsarbeten, snöskottning och hushållsarbeten skapat nya företag och arbetstillfällen på landsbygden. Landsbygdssamhällen med blomstrande livsstilsarbeten karaktäriseras av olika möjligheter till distansarbete, vilket minskar behovet av att fysiskt pendla mellan stad och landsbygd. Utbudet av tjänster är gott, där en del av tjänsterna sköts fortsättningsvis av kommunen. Men genom olika överenskommelser har en del tjänster flyttats över på privata företag och tredje sektorns organisationer, medan samarbetet mellan kommuner har ytterligare förbättrat och effektiviserat utbudet av tjänster. Inom det mångfasetterade, organiserade tjänsteutbudet ryms invånarnas hälsovård, miljövård, arbeten med lokala vägar m.m. Med en förständig politik har man genom informationsteknologin lyckats bryta centraliseringens mönster och

allt fler ärenden sköts nu med hjälp av tekniskt välutvecklade nätverk. Tack vare de nya informationsteknologiska miljöerna är tid och plats för utbildning ett allt vidare begrepp, samtidigt som flexibiliteten inom arbetet och dess allt mindre beroende av att utföras på en bestämd plats, möjliggör att man i allt större utsträckning kan bosätta sig och arbeta på landsbygden.

BYSKOLANS PEDAGOGISKA KVALITÉ OCH LIVSKVALITET I LOKALSAMHÄLLET PÅVISADES I DOKTORSAVHANDLING

Den lilla byskolan har blivit ett sparobjekt i Finland och på andra håll i västvärlden. Med indragningshotade skolor följer sedan livliga debatter. I PeM Gunilla Karlberg-Granlunds doktorsavhandling *Att förstå det stora i det lilla. Byskolan som pedagogik, kultur och struktur* klarläggs varför lokalsamhället försvarar de små skolornas fortsatta existens, trots att skolorna sägs vara sämre skolor, och varför lärare fortsätter arbeta i små indragningshotade byskolor, trots osäkerheten. Genom djupintervjuer med tolv finlandssvenska lärare i små byskolor, analys av skolnedläggningsdebatt och utbildningspolitiska styrdokument, samt genom teoretiskt förankrade reflektioner, skapas en djupare förståelse av litenhetens och närhetens innebörd, samt av vad som kännetecknar byskolan och byskolans sammanhang på mikro- och makronivå. Djupgående studier av det lilla ger kunskap om hur utbildningen kan möta den stora utmaningen att främja barns långsiktiga helhetsutveckling. Forskning om de minsta enheterna i den finländska utbildningen ger kunskap om det viktiga i pedagogiska relationer och i skolgemenskaper, men synliggör även samhällsskeendets inbyggda konflikter om mål och värderingar. I det lilla sammanhanget förtydligas de stora frågorna om pedagogik, kultur och struktur, samt om samverkan mellan dem. Doktorsavhandlingen visar på att byskolan innebär pedagogisk kvalitet för den enskilda eleven och livskvalitet i lokalsamhället. Byskolan har både en pedagogisk och kulturell funktion, vilket behöver utvärderas i ett samhälleligt helhetsperspektiv. Analysen visar dessutom att det verkar finnas en inbyggd konflikt i utbildningsplaneringens föresatser, att samtidigt uppnå både jämlikhet, kostnadseffektivitet och kvalitet. Resultaten indikerar på att strukturella förändringar behöver analyseras med avseende på hur de påverkar skolkulturen och lärarnas möjligheter att uppnå de mål de anser viktiga i relation till sina elever, samt med avseende på hur förändringarna påverkar elevernas möjligheter till helhetsutveckling och meningsfullt lärande. I Karlberg-Granlunds doktorsavhandling i pedagogik, som framlades till offentlig granskning 30.1 vid Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi i Vasa, dokumenteras ett värdefullt pedagogiskt kunnande som riskerar att försvinna från den finländska utbildningen, ifall de små skolorna stängs. Avhandlingen belyser även centrala frågor i samhällsskeendet genom att den placerar in byskolan i ett historiskt och kulturellt sammanhang.

LANDSBYGDSFÖRETAGARE UTSÅGS TILL RIKETS TIONDE BYFÅNE

Seppo Lehtinen, 43, landsbygdsföretagare från Vuolenkoski by i Itis, har utsetts till rikets tionde officiella byfåne. Valet offentliggjordes 14.3 i Kajana, där den föregående byfånen Veli-Matti Karppinen hör hemma. Invånarantalet i byn Vuolenkoski är 500, som femfaldigas under sommaren. *Det här arbetet görs inte med pengar, utan av kärlek. Vår by är Itis' Åland. Här finns nästan allt som är nödvändigt för livet*, konstaterar Lehtinen. Det är inte lätt att bli byfåne. Ansökan som sändes in för Lehtinen vägde 5,3 kilo och det slutliga valet, efter förgallring, stod mellan 22 kandidater.

”PROFESSORSMATCH” HÖLLS OM MEDBORGARINFLYTANDE OCH NÄRDEMOKRATI I SEINÄJOKI

Professorerna Hannu Katajamäki och Eero Uusitalo inspirerade åhörarna till diskussion

om vilka medel som är bäst för att förverkliga medborgarinflytande och närdemokrati på lokal nivå vid ett diskussionstillfälle den 22 april i Seinäjoki stadshus. Katajamäki är för kommunalnämnd, medan Uusitalo efterlyser ett nära samarbete mellan byarna och kommunerna. Professorerna var ovanligt eniga om målen. Skillnaden ligger i det lokala förvaltningssättet. Enligt Katajamäki beaktar man inte mångfalden i en stor kommun. Man tänker bara att alla är stadsbor. Katajamäki anser att de nämnder som redan inrättats i storkommunerna är otillräckliga. Verksamhetsmodellerna är svaga och nämnderna kan ses närmast som remissinstanser. Enligt Katajamäki skapar kommunalnämnden ett verkligt medel för kommuninvånarna att påverka. Han förundras över att modellen inte har prövats mer. Orsaken är den, att den är för bra. Det är en svår sits för kommunpolitikerna. I en kommunalnämnd delegeras den verkliga makten åt byaaktörerna. Eero Uusitalo vill å sin sida ha ett fast avtalsförfarande mellan byarna och kommunerna, vilket han ser som ett medel för direkt demokrati. I den här modellen är bya- och hembygdsråd eller en delegation motpart till kommunen. Ett byaombud är den som föredrar ärendena med kommunen. Till närdemokratin hör bl.a., att man har en byaplan i alla byar. Enligt Uusitalo skulle kommunen ge pengar till partnerskapet. Det kunde vara t.ex. fem procent av kommunens budget. Då man har ett avtal och pengar, har byborna en större möjlighet att påverka saker. Den centrala skillnaden mellan modellerna är, att i Katajamäkis modell inrättas kommunalnämnderna under kommunens ledning, medan valet av de lokala aktörerna till ett gemensamt organ i Uusitalos modell utgår ifrån medborgarna. Man väljer inte bland de ”överblivna” från kommunalvalet, utan bland medborgaraktivister. Med hjälp av den lokala verksamheten kan man se, vad som händer i olika delar av kommunen. Kommunens utvecklingsarbete utgår ifrån behoven. Enligt Uusitalo är inte Katajamäkis modell med en kommunalnämnd en modell för direkt demokrati. Katajamäki å sin sida menar, att de har överraskande få meningsskiljaktigheter. Även i kommunalnämndmodellen har byborna den verkliga makten. Publiken kunde även kommentera debatten och ansåg att det slutade oavgjort mellan debattörerna.

ESRS-KONGRESSEN – EN MÅNGVETENSKAPLIG SAMVERKAN FÖR LANDSBYGD I FÖRÄNDRING – ARRANGERADES I VASA

”På 2000-talet måste vi tänka i ett bredare perspektiv än tidigare. Vi lever i dag i en tid av långtidskriser och det krävs att vi samordnar vetenskaperna för att lösa problemen och jobba för landsbygdens framtid.” ... ”I dag lever många i den tron att man inte kan tjäna pengar om man inte bor i stora städer, men globalt måste vi lära oss ta vara på landsbygden och se över hur hållbar landsbygdspolicyn som i dag finns i Europa är. I nuläget sker stora förändringar världen över när nya kulturer flyttar till rurala områden. Likaså måste man hitta nya lösningar för företagande”, sade Philip Lowe under presskonferensen inför ESRS-kongressen i Vasa 17-21.8. Lowe är ordförande för det europeiska landsbygdssociologiska förbundet, European Society for Rural Sociology (ESRS), som är förbundet bakom kongresserna. Om vårt land sade han: *”Ute i världen ses Finland som en föregångare inom landsbygdsfrågor. Europa har mycket att lära av er”.* Professorn i landsbygdsvetenskap vid Åbo Akademi Erland Eklund, tillika ordförande för kongressen, sade å sin sida bland annat: *”I Finland har stora satsningar gjorts för att hålla landsbygden levande. På många håll i Europa, bl.a. Sverige, kan man inte längre tala om landsbygdspolitik. Där gäller i stället glesbygdspolitik”.* Vice ordföranden för kongressen, professorn i regionalvetenskap vid Vasa universitet, Hannu Katajamäki sade för sin del: *”Vi måste hitta ett sätt att locka unga till rurala områden. Likaså måste äldre personer garanteras en trygg ålderdom ute på landsbygden”.* Närmare 450 landsbygdsvetenskapsforskare från 40 länder diskuterade under veckan i Vasa bl.a. geografisk mobilitet, förnyelsebar energi och forskning kring landsbygden. En av de centrala frågorna som togs upp

var klimatförändringen som följd av globalisering.

I ULFSBY ÖPPNADES DEN FÖRSTA AUTOMATISKA BYBUTIKEN

I Kullaa i Ulfsby stad har Finlands första automatiska bybutik öppnats i juli. Enligt tidningen Satakunnan Kansa fungerar bybutiken, kallad skafferiet, som källstationer för bensinförsäljning. I butiken finns åtta automater med sammanlagt ca 200 olika dagligvaror till försäljning, mjölk och bladsallad medräknat. Inköpen betalas i butikens egen automat med eget smartkort eller egna mynt. Sevendor Oy:s grundare Sami Lindstedt kom på konceptet, när han funderade på hur man skall få butiken att finnas kvar, emedan den vanliga bybutiken inte lyckas. Utan en personal som hela tiden måste vara på plats, är driftskostnaderna i den automatiska bybutiken mindre än i en vanlig butik.

Vasa yrkeshögskola har ett forskningsprojekt med målet att få till stånd en obemannad bybutik, så att kunden kan betjäna sig själv. Sedan i våren 2009 testas bl.a. en bybutik i Södra Vallgrund på Replot, Korsholm.

Självbetjäningsskassor skall även introduceras i de finländska matbutikerna. Möbelkedjan Ikea har redan infört en del självbetjäningsskassor.

GRUPP AV FORSKARE KARTLADE DE VÄRSTA MILJÖHOTEN

I den vetenskapliga tidskriften Nature 24.9 har en grupp på 28 internationellt välrenommerade forskare gjort ett första försök att identifiera och kvantifiera nio planetära biofysiska gränsvärden, "planetary boundaries", inom vilka mänskligheten bör hålla sig för att samhällena ska kunna fortsätta utvecklas och blomstra. *"Att passera de planetära gränsvärden vi nu presenterar kan bli förödande för mänskligheten, men om vi respekterar dem ser våra framtidsutsikter ljusa ut"*, säger studiens huvudförfattare professor Johan Rockström, chef för Stockholm Resilience Centre vid Stockholms universitet. Först identifierade man nio globala processer och potentiella biofysiska tröskelvärden, som om de passeras, kan skapa oacceptabla miljöförändringar för mänskligheten. Därefter beräknade man de gränsvärden som bör respekteras, för att minska risken att tröskelvärdena passeras. De nio processerna inkluderar **utsläpp av växthusgaser, uttunning av ozonlagret, förändrad markanvändning, vattenanvändning, förlust av biologisk mångfald, försurning av haven, tillförsel av kväve och fosfor till land och hav, aerosoler i atmosfären och miljögifter**. Enligt analysen har gränsvärdena för tre av dessa globala processer (för klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald och kvävetillförsel till biosfären) troligen redan passerats. Dessutom är de nio processerna starkt sammankopplade, betonar forskarna – passeras ett gränsvärde kan detta allvarligt äventyra möjligheterna att hålla sig inom säkra nivåer för de andra. *"Vi är på väg in i Antropocen, en ny geologisk era där människans aktivitet hotar hela planetens förmåga att reglera sig själv. Vi har börjat driva planeten ur sin nuvarande stabila fas, Holocen, den relativt varma period som började för ungefär 10 000 år sedan och under vilken jordbruk och komplexa samhällen, inklusive vårt eget, har utvecklats och blomstrat."* Det här säger medförfattaren professor Will Steffen, chef för ANU Climate Change Institute vid The Australian National University. Enligt en annan medförfattare professor Jonathan Foley, chef för Institute on the Environment vid University of Minnesota, kommer deras framtida forskning att inriktas på hur våra samhällen kan utvecklas inom dessa gränser – på ett säkert, förnuftigt och hållbart sätt.

ÅSIKTERNA OM VINDKRAFTEN VAR TUDELAD MEN ÅLAND STORSATSAR

– NÄSTAN EN FJÄRDEDEL AV ÖRIKETS EL-ENERGI KOMMER FRÅN SNURRORNA

Det är svårt att hitta oberoende forskning om de stora vindkraftverkens påverkan på miljön, trots att det är en fråga som överallt väcker starka åsikter. Tidningen Vasabladet ställde frågor

till två förgrundsgestalter i diskussionen om vindkraft och miljö i Sverige – Lars Alfrost, som är samordnare på kunskapsprogrammet Vindval, och Bernd Stymer, som är ordförande i Föreningen Svenskt Landskapsskydd. På bl.a. frågan om hur många timmar om året ett vindkraftverk i genomsnitt är i funktion, svarar Alfrost 63-75 procent, medan Stymer säger att det rör sig om 25 procent. Vad gäller bullernivån för 30 vindkraftverk på 5 megawatt vardera, svarar Alfrost att sådana inte finns i drift i Sverige, men att bullerreglerna på 40 decibel medför praxis, för att inte överträda den gränsen, finns ett avstånd på åtminstone 400-500 meter till bostadshus. Stymer menar att det vet man inte. Vindbolagens tabeller utgår ifrån 50 meter höga vindkraftverk. I några rättsfall har domstol beslutat om större skyddszoner på 1 000 meter. För de allra hösta verken räcker inte 2 000 meter. På frågan hur vindkraftverk uppfattas i oförstörd natur och värdefulla kulturmiljöer, säger Alfrost att ett nytt forskningsprojekt om vindkraftens effekter på kulturmiljön har startats, medan Stymer svarar att vindkraftverken är en katastrof. Han menar att själva sinnebilderna av naturen försvinner i ett öronbedövande skrammel.

På Åland produceras nästan en fjärdedel av landskapets el-energi av 22 vindkraftverk runt om på öriket, där de äldsta och avskrivna snurrorna numera är så lönsamma, att Ålands Vindkraft AB:s styrelseordförande Erling Gustafsson skämtsamt kallat dem för ”skenande sedelpressar”. Ålands Vindenergi Andelslag är redo att satsa 25 miljoner euro på en ny vindkraftspark med sex möllor á 3 megawatt på Långnabba utanför Eckerö, medan Ålands Elandelslag (ÅEA) har alla tillstånd klara att bygga en vindkraftspark med åtta stycken max 3,5 megawatts vindsnurror på Stenarna utanför Hammarland på västra Åland. Dessutom har ÅEA alla tillstånd klara för att bygga ytterligare en vindkraftspark på Föglö, ifall det åländska elnätet klarar av att ta emot el även därifrån. Redan Stenarnas och Långnabbas vindkraftsparker innebär att Åland kan komma att producera vindkraftsel som täcker mer än 70 procent av landskapets totala elförbrukning. Ändå behöver landskapet en ny elkabel till Finland för 125 miljoner euro, vilket är bästa alternativet för att trygga tillgången på reservkraft. Ålands Energis gamla gasturbiner får inte av miljökäl användas för att producera el efter år 2013. Dessutom ökar reserveffektbehovet hela tiden.

Vindkraftverkens elproduktion i Finland täcker ca 0,3 procent av förbrukningen, medan den i Sverige står för 1 procent. I Finland är det meningen att elproduktionen skall bli 30 gånger större till år 2020. I Sverige skall vindparkerna producera 15 gånger mer el vid samma år. Vindkraftverken växer snabbt både i effekt och på höjden med nya generationens kraftverk på 3-6 megawatt och 150-200 meter höga.

POHJOIS-II I NORRA ÖSTERBOTTEN UTSÅGS TILL ÅRETS BY 2009

Suomen Kylätoiminta ry (SYTY) – Byaverksamhet i Finland rf valde Pohjois-Ii i Ijo kommun i Norra Österbotten till Årets by i samband med *LOKAALI*-seminariet i Vasa 3.10. I valet tog man särskilt fasta på att Pohjois-Ii, som har 850 invånare, verkligen är en utvecklingsmotor för sitt område. Byplaneringen görs som en bredskalig process, vilket visar på att byn tror på byplaneringens styrka och långsiktighet. Man har flitigt utnyttjat projektfinansiering och förverkligat flera näringslivsprojekt. Byn har även en tomtbörss med länk till Ijo kommuns sidor. Tyngdpunkterna ligger, förutom i att förverkliga byplanen, även på satsningarna på människornas socialistiska inställning, till barnen och ungdomarna. Informationsskötseln sker aktivt och är av internationell karaktär. Något byaombud har man inte i byn, utan allt görs på talko. Hedersomnämmanden gick till byarna Ruona i kommunen Kuortane, Södra Österbotten och Rutalahti i Joutsa kommun, Mellersta Finland. SYTY har för tredje gången valt Årets landsbygdsaktör. Det är frågan om erkänsla för ett aktivt, långsiktigt, ansvarsfullt och nätverksbyggande landsbygdsutvecklingsarbete. År 2009 föll valet på forstmästaren och sakkunnige Tuomo Hämäläinen från Joensuu i Norra Karelen. Till Vägvisare för

byaverksamheten korades Leena Suhonen, Kari Pietilä och Matti Rahunen.

Från Varsinais-Suomen Kylät – Egentliga Finlands Byar deltog Tourula-Keihäskoski (Årets by i Egentliga Finland år 2008), från Västnylands Byar Bobäck, från Östra Nylands Byar Porlom (Årets by i Östra Nyland 2008) och från Aktion Österbotten deltog Hankmo byar, Västerhankmo och Österhankmo (Året by 2009 i svenska Österbotten). En gång har en svenskspråkig by fått utmärkelsen Årets by - Björköby i Korsholm år 2000. Dessutom har byn Sundom i Vasa fått ett hedersomnämmande i denna riksomfattande "tävling", som 2009 hade 20 sökanden.

Tillställningen i Vasa innehöll förutom LOKAALI – Paikallisehittäjien valtakunnalliseen juhlaseminaari (LOKAALI – De lokala utvecklarnas nationella festseminarium), även Byarörelsens rådslag 2-3.10 och en diskussion om Folkomröstning och närdemokrati 1.10. Som arrangörer för LOKAALI och rådslaget fungerade Byaverksamhet i Finland rf (SYTY) i samarbete med Aktion Österbotten rf, Svensk Byaservice och YHYRES ry, medan Vasa arbetarinstitut och tankesmedjan Lokus höll i trådarna för diskussionen om folkomröstningar.

ELINOR OSTROM FICK SOM FÖRSTA KVINNA EKONOMIPRISET FÖR SITT ARBETE OM GEMENSAMT ÄGDA RESURSER

pristagare av Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne år 2009 har haft avgörande betydelse för att etablera ekonomisk organisering som ett centralt forskningsområde. Elinor Ostrom, första kvinna att få priset, har beskrivit de regler och strukturer som styr hur gemensamma resurser utnyttjas av brukarföreningar, medan Oliver Williamson har lanserat en teori som förklarar varför vissa transaktioner sker inom företag i stället för på marknader. Texten nedan tar fasta på Ostroms arbete, som ger allmängiltiga lärdomar om de mekanismer som möjliggör samarbete i mänskliga samhällen. Många naturresurser såsom fiskbestånd, betesmarker, skogar, sjöar och vattentäkter, förvaltas som gemensam egendom med många brukare av resursen. Erfarenheterna från dessa samfälligheter är viktiga om man skall kunna bromsa förstörelsen av vår naturliga miljö och förhindra att resursbestånd kollapsar. Det påstås ofta att gemensamt ägande medför överexploatering av naturresurser, och att resursutnyttjandet därför bör begränsas genom att resurser privatiseras eller genom offentliga regleringar, som skatter eller kvantitativa restriktioner. Med stöd i ett stort antal empiriska studier har emellertid Ostrom funnit att gemensamt ägda resurser ofta förvaltas förvånansvärt väl. Det gängse teoretiska argumentet mot gemensamt ägande tycks vara alltför enkelt, då man bortser från att brukarna själva kan skapa regelsystem för att förhindra överexploatering, liksom mekanismer för att kontrollera att reglerna följs. Ett beskrivande exempel på Ostroms teser är skötseln av betesmarker i det inre av Asien. Regionen har historiskt dominerats av nomader som låtit sin boskap flytta runt och var brukningsmetoderna ännu levde kvar i Mongoliet på 1990-talet, samtidigt som angränsande områden i Kina och Ryssland – med liknande naturliga förutsättningar – genomgått radikala omorganiseringar. I dessa länder införde man statliga kollektivjordbruk, där de flesta brukarna bodde permanent. Resultatet blev att betesmarkerna förföll i både Kina och Ryssland. Men brukarförvaltning är inte alltid att föredra framför andra former av organisering. Det finns många exempel på att resultaten blir bättre genom privatisering eller offentlig reglering, t.ex. har oljetillgångarna i Texas och Oklahoma tidigare överutnyttjats, eftersom de inte var överförda i privat ägo. Ostroms huvudbudskap är i stället att gemensam egendom ofta förvaltas genom regler och procedurer som utvecklats under lång tid och som är mer subtila än utomstående har insett. Hon har även klarlagt vad som utmärker framgångsrika system. En avgörande faktor är att brukarna är delaktiga såväl i att bestämma reglerna som att se till att de efterlevs, likaså fungerar regelövervakningen bättre om den sköts av brukarna själva än av utomstående. Dessa principer står i stark kontrast mot den gängse uppfattningen

att övervakning och sanktioner är statens ansvar och bör skötas av offentliga tjänstemän.

ÖSTERBYBORNA I ORAVAIS FOLKOMRÖSTADE FÖR NYKARLEBY

Den 8 november fick byborna i Österby, Oravais folkomrösta om de vill höra till Nykarleby eller Oravais (kommungränsen delar ursprungsbyn Pensala så att delen i Nykarleby heter Pensala och delen i Oravais Österby). Resultatet blev att österbyborna valde Nykarleby framom Oravais – 78,5 procent var för Nykarleby och 21,5 procent för Oravais. Av 69 röstberättigade röstade 65 personer, vilket betyder en röstningsprocent på 94,2 procent där även 16-åringar fick rösta. Enligt ordföranden för Österby byråds ordförande Alf Häggblom blir man en by i periferin som ingen räknar med, ifall man skulle tillhöra den eventuellt blivande kommunen Oravais-Vörå-Maxmo. Det vill man inte. Trots att ursprungsbyn Pensala är delad mellan Nykarleby och Oravais, så är man måna om att hålla samman. Man har även samma postnummer, något som kan vara symbolik även för bybornas önskemål. I och med röstresultatet skall byrådet i Österby, som ordnade folkomröstningen, samla namn för att uppvakta de båda kommunerna och inrikesministeriet. Men skulle Oravais å andra sidan förbli självständig, så händer ingenting.

Fullmäktigemedlemmen i Oravais kommun Jan-Erik Stenroos skrev bl.a. i en insändare i Vasabladet (7.11), det att den lilla nordöstra byn Österby börjat vända blickarna mot Nykarleby och ordnar en egen folkomröstning i frågan, är bra ett bevis på att kommun- och servicestrukturreformen fungerar. Men ser man till ett längre framtidsperspektiv, så borde kanske Oravais delas. De mindre byarna i periferin kunde då återlänkas till enhetliga bysamhällen, de som säkert i framtiden mer skall ta hand om sina invånare. Det här är en utopi och passar inte in i några redan utskurna modeller, men det är för nästa generation man skall göra besluten.

VAD HAR HÄNT?

Skriv ner några rader om vad som är på gång i er region eller organisation och som kan vara av allmänt intresse för alla!

Nyhetsbrevet, som utkommer en gång i veckan med Svenska Temagruppen (SveT) inom Landsbygdspolitikens samarbetsgrupp (YTR) som samarbetspart, sänds till Byaservice samarbetsgrupp, nyckelpersoner d.v.s. de som representerar Byaservice i olika centrala organ, projektledare som jobbar inom Byaservice, de lokala aktionsgrupperna, de regionala byaorganisationerna och till olika personer/organisationer med anknytning till landsbygdsutveckling. Alla som har något att informera om, skickar in sina bidrag till e-mailadress: kenneth.sundman@ssc.fi. Skriv mycket kort och undvik bilagor. Hänvisa hellre till webbsidor för mer info.

Nyhetsbrevet kan även läsas på Svensk Byaservice hemsida, www.bya.net. Vill du komma med på vår sändlista, sänd då mail till adressen kenneth.sundman@ssc.fi. Ifall någon inte vill ha Nyhetsbrevet i fortsättningen, meddela till samma e-mailadress ovan.
